

I OGT i Norge er en landsomfattende ruspolitisk organisasjon i vekst. Vi driver ulike rusforebyggende tiltak og et utstrakt sosialt arbeid rettet mot rusavhengige og mot barn og unge. Vi jobber for å gjøre det lett å ta rusfrie valg og vil bidra til et trygt og inkluderende samfunn.

**Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO**

Oslo, 30. juni 2022

Høringsinnspill fra IOGT i Norge – forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet

Rusforskningen er tydelig på at det er en sammenheng mellom den skadelige bruken av rusmidler og totalforbruket. Derfor ønsker vi å fremheve viktigheten av tiltak som retter seg mot hele befolkningen. God forebygging handler derfor i stor grad om at det skal være lett og attraktivt å ta rusfrie valg. Det bør være enkelt å velge rusfritt for unge som risikerer rusproblemer og det bør gjøres enklere for rusavhengige som ønsker å leve et rusfritt liv.

Dette står i konflikt til normalisering av alkohol, og at unge opplever at å drikke er noe de må lære seg å bruke for å bli voksne og av voksne som en viktig del av det normale, gode liv. Globale selskaper med sterke kommersielle interesser jobber for å øke narkotikabruken. Strategien er å normalisere cannabisbruk og å glamorisere påståtte fordeler ved ruse seg og å fremstille det som trygt for de fleste av oss å bruke cannabis.

Derfor er det bra og viktig at regjeringen vil satse på helhetlig og kunnskapsbasert rusforebygging.

Vi ønsker å fremheve tre innsatsområder som henger tett sammen og som gjensidig påvirker hverandre i forebyggingsarbeidet:

1. Vi må ha effektive reguleringer av tilgangen på rusmidler. Altså ha begrenset tilgjengelighet, forbud mot reklame og relativt høy pris på alkohol, og vi må fastholde forbruket mot narkotika.
2. Vi må ha god informasjon: Både ungdom, foreldre og andre voksne må ha kunnskap om skadevirkningene av rusmidler og de må ha kunnskap om viktigheten av å holde forbruket nede og at reguleringer bidrar til å holde forbruket nede.
3. Vi må påvirke normene: Alkohol fører med seg store skader – også blant den store majoriteten som ikke er avhengige men som av og til går på fylla - og menneskelige lidelser. Derfor burde det ikke være greit at alkohol er så selvfølgelig, normalisert og idyllisert i vår kultur. Det er et paradoks at voksne folk som ikke bruker alkohol opplever seg som avvikere når vi samtidig burde jobbe for å få ned alkoholforbruket og gjøre det enklere for dem av oss som av hensyn til seg selv eller sine pårørende trenger støtte til å holde seg unna alkohol. For andre typer rusmidler, som ikke i samme grad er normalisert, er det viktig å beholde de restriktive holdningene som finnes.

Ungdomsgenerasjonen drikker senere og mindre enn tidligere. En majoritet av de unge bruker ikke alkohol i det hele tatt selv inn i videregående. Det store flertallet av unge har ikke prøvd narkotika, de fleste som prøver bruker det bare noen få ganger. Den store tause majoriteten av ungdom ønsker ikke narkotika verken i sitt nærmiljø eller i vennekretsen.

Rusforebygging må handle om å gi status og økt tilslutning til de rusfrie trendene både i ungdomsgenerasjonen og i den voksne befolkningen.

IOGT's 10 punkt for en bedre rusforebygging i Norge

1) Skal skadene reduseres må totalforbruket ned

Alkohol er det rusmiddelet i dag som fører til flest skader i samfunnet både om en ser på skader på den enkelte eller på tredjepersoner. Norge har sluttet seg til Verdens Helseorganisasjon (WHO) sitt mål om en reduksjon av det skadelige alkoholforbruket med minst ti prosent innen 2025 sammenlignet med 2010. Det er en klar sammenheng mellom totalforbruket av alkohol i befolkningen og skadeomfanget. Øker forbruket øker også skadene. Dette er en sammenheng som har overveldende støtte både blant forskere og fagfolk på feltet¹. Det er all grunn til å tro at dette også gjelder andre rusmidler.

2) Forebygging må rettes mot hele befolkningen

Det er vanlig å fokusere på rusproblemer blant dem som har det høyeste forbruket. Hovedtyngden av rusproblemene skapes imidlertid av alkohol- eller narkotikabruk blant moderate brukere, ikke av de avhengige. Dette er naturlig, siden moderate brukere også er den største brukergruppen. Derfor får man den største forebyggende effekten ved å rette innsatsen mot hele befolkningen, og ikke bare mot storforbrukerne. Rusfri og inkluderende ungdomsmiljøer har en beskyttende effekt også for sårbare barn og unge.

3) Vi må jobbe med normene rundt bruk av rusmidler – med fortsatt mål om lavest mulig bruk

Forebygging må ha mål om fortsatt lav aksept for å bruke narkotika og at rusmidler er vanskelig tilgjengelig. Den sosiale aksepten og normene rundt rusmiddelbruk påvirker både forbruk, forbruksmønster og hva som er legitime tiltak for å gjøre noe med problemene. Derfor må det jobbes med dette samtidig som man begrenser tilgjengeligheten fysisk og økonomisk. Vi må derfor utvikle rusforebyggingsprogram rettet mot ungdom som har mål å forsterke restriktive holdninger til bruk av alkohol og narkotika. Forebygging må alltid være det første og viktigste virkemiddelet i verktøykassa. Ungdommer som trenger endring i livene sine må få god og forpliktende oppfølging. Ungdataundersøkelsen må gjennomføres jevnlig for å bidra til god dokumentasjon og kunnskap om situasjonen for unge.

4) Vi må mobilisere lokalt

Forebygging skjer ofte best i samhandling med mange ulike tiltak og aktiviteter. Lokale initiativ bør inkludere lokale myndigheter, skoler, politi, foreldregrupper, frivillige organisasjoner, idretten, religiøse grupper osv. Alle kommuner bør ha en stor bredde av inkluderende fritidsaktiviteter for alle barn og unge, og ha tilskuddsordninger som gjør det mulig for alle å delta uavhengig av økonomisk situasjon. Videre må vi styrke og sørge for større forutsigbarhet i tilskuddsordningen til frivillige organisasjoner som arrangerer aktiviteter, som for eksempel ferietilbud for utsatte barn.

5) Barn og unge skal ikke eksponeres for alkoholreklame – heller ikke i sosiale medier

¹ [Alkohol, narkotika og folkehelse - FHI](#)

Regulering og forbud av alkoholreklame er en av topp tre anbefalinger fra Verdens Helseorganisasjon for effektiv alkoholpolitikk. Forebyggende arbeid, lovverk og holdninger i samfunnet spiller sterkt inn på ungdommers bruk. Vi trenger en forebyggende politikk som tar hensyn til dette. Det norske forbudet som er medienøytralt og med få smutthull må videreføres.

Til tross for et reklameforbud for alkohol blir barn og unge eksponert for reklame i sosiale medier og i populærkulturen. Alkoholreklame må fortsatt være forbudt i alle medieflater. Nødvendige forskrifter for å få plass overtredelsesgebyr må vedtas, i tillegg til at Helsedirektoratet og kommunene må ha de nødvendige ressursene for å håndheve reklameforbudet, i alle flater fra sosiale medier til lokale skjenke- og salgssteder.

6) Foreldrene er de viktigste forebyggerne

Foreldrene er de viktigste forebyggerne og rollemodellene for barn og unge. Foreldre som er tilstede i ungdommens liv, som har klare regler og holdninger til rus og som tilbringer tid med barna sine, er blant de faktorer som sterkest bidrar til at ungdommens rusbruk er lav. Foreldresamarbeid er også viktig for å sette felles grenser. Vi må derfor satse på foreldreinvolvering og foreldrestøtteprogrammer både i frivillig og offentlig regi som retter seg mot alle foreldre allerede fra en tidlig fase av foreldreskapet. Gode eksempler på dette er Nye familier i Oslo kommune og IOGT sitt ungdomsskoleprogram Sterk og Klar.

Det lave forbruket av alkohol i mange minoritetsmiljøer er en beskyttelsesfaktor som bør tas vare på og forsterkes. I arbeidet med foreldre må man motivere minoritetsmiljøer til økt foreldreengasjement og samtaler om rusmidler.

7) Narkotikaforbudet forebygger bruk

Dagens lovverk er tydelig. Narkotika er ulovlig og helseskadelig å bruke, og det medfører noen konsekvenser. Straffeloven er klar på at «hovedformålet med bruk av straff er prevensjon». Lovverket, slik det er i dag, har en viktig primærforebyggende effekt. Mange ungdommer velger bort narkotika fordi det har noen konsekvenser å bruke det. Politikken må bidra til at det fortsatt er lav aksept for å bruke narkotika og at rusmidler er vanskelig tilgjengelig.

Bruk og besittelse av narkotika må fremdeles være forbudt og må møtes med reaksjoner, tilbud om helsehjelp og med forpliktende oppfølging av unge. Det bør være ulik praksis slik at rusavhengige ikke straffeforfølges. Politiets ressurser for innsats mot narkotikakriminalitet og forebygging må økes.

8) Beholde og styrke de regulatoriske virkemidlene i alkoholpolitikken

Politikk og kultur henger nært sammen. Begrensning av tilgjengelighet er et viktig virkemiddel for å forebygge rusproblemer. Men i hvilken grad rusmidler blir akseptert i samfunnet, og hvor attraktivt de oppfattes, er også viktige resultat av politikk.

Prikksystemet i norsk skjenkepolitikk må strammes inn. Konsekvensene av å bryte alkoholloven, f.eks. ved overskjenking, brudd på bistandsplikten eller ved salg og skjenking til mindreårige, utgjør i dag liten risiko for sanksjoner for næringen. Skjenkepolitikken må ivareta behovet for at ungdommer kan delta på for eksempel arrangement, konserter og debatter uten at aldersgrenser eller voksnes alkoholbruk står i veien for dette.

Forbudet mot drikking på offentlig plass må videreføres og håndhevingen må styrkes.

Det må gjennomføres informasjonskampanjer for å synliggjøre hvordan en restriktiv politikk virker for å redusere alkoholskadene.

9) Styrke frivillig sektor i rusforebygging

Frivillige organisasjoner besitter kompetanse og verdifull erfaring som er avgjørende for en god og kunnskapsbasert forebyggingspolitikk. I tillegg kan frivillig sektor mobilisere og tilby aktiviteter som er viktige bidrag til en god ruspolitikk. Dette burde komme til uttrykk både i politiske prosesser og i gjennomføringen av politikken, både i primærforebyggingen og sekundærforebyggingen.

Det er utfordrende for frivillige aktører å forholde seg til skiftende vilkår, uforutsigbarhet og korte finansieringsperioder. Derfor er det viktig å sikre at frivillige organisasjoner får mulighet til å bygge opp og ta vare på kompetansen og engasjementet gjennom forutsigbare tilskuddsordninger og et langsiktig samarbeid med det offentlige.

Derfor må bevilgningene til frivillig rusmiddelforebyggende innsats kap 714 post 70 gradvis trappes opp sammen med at det blir større forutsigbarhet for rammevilkårene for frivillige organisasjoner.

10) Problemene må avdekkes tidlig

Det er viktig å avdekke rusbruk og sosiale problemer tidlig, og styrke og utvikle nye, alternative reaksjoner og hjelpetiltak overfor unge narkotikabrukere.

Det må utvikles nasjonale standarder for hva slags tilbud som skal gis til unge som sliter med rusproblemer. Ruskontrakter mellom den enkelte unge og politiet, i samarbeid med foreldre og helsetjeneste, bør være en del av dette. Men rammene rundt slike preges mange steder av at ressursene hos politiet og kommune-/skolehelsetjenesten er for dårlige. Det må være et godt og systematisk samtaletilbud hvor det avdekkes hvor ungdommene sliter, og hvor man kan sette inn tiltak. Dette bør også være et tilbud til unge voksne.

I Ringsaker kommune har de gode erfaringer med ruskontrakter for unge helt opp til 24 år, gjennom TIUR-prosjektet. Erfaringene fra «Lik praksis» gjennom konfliktrådet i Trøndelag, viser at tidlig avdekking, lik praksis og helhetlig og forpliktende oppfølging gjennom ruskontrakter over tid hjelper unge ut av rusbruk og sosiale utfordringer. Et annet godt eksempel på samarbeid er IOGT sitt arbeid på Møteplassen i Karmøy kommune.

Videre mener vi det er viktig å lovfeste kommunenes ansvar til å tilby et helhetlig helse- og sosialfaglig oppfølgingsløp som også innebærer rådgivende samtaler og dialog med foresatte når personen er mindreårig.

Med vennlig hilsen
IOGT i Norge

Hanne Cecilie Widnes
Generalsekretær